

Briselē, 18.4.2017.
COM(2017) 173 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

**par EEIA reģenerācijas mērķu pārskatīšanu,
par iespēju noteikt atsevišķus mērķus atkārtotai izmantošanai sagatavojamiem EEIA
un
par Direktīvas 2012/19/ES par EEIA 11. panta 6. punktā noteiktās reģenerācijas mērķu
aprēķināšanas metodes pārskatīšanu**

1. IEVADS

Direktīva 2012/19/ES par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem⁽¹⁾ (EEIA direktīva), kas ir iepriekšējās Direktīvas 2002/96/EK ("vecā EEIA direktīva") pārstrādāta redakcija, stājas spēkā 2012. gada augustā, un dalībvalstīm tā bija jātransponē līdz 2014. gada 14. februārim.

EEIA direktīva paredz EEIA apsaimniekošanas noteikumus ar mērķi veicināt ilgtspējīgu ražošanu un patēriņu, galvenokārt novēršot EEIA rašanos, kā arī veicinot to atkārtotu izmantošanu, pārstrādi un citus šo atkritumu reģenerācijas veidus, lai samazinātu atkritumu apglabāšanu un uzlabotu resursu efektīvu izmantošanu un vērtīgu otrreizējo izejvielu ieguvu.

Saistībā ar minēto ar EEIA direktīvas 11. pantu un V pielikumu ievieš kopējos mērķus attiecībā uz sagatavošanu atkārtotai izmantošanai un pārstrādi, kā arī EEIA reģenerācijas mērķus, un 11. panta 2. punktā nosaka šo mērķu aprēķināšanas metodiku.

Ar šo ziņojumu izpilda šādas EEIA direktīvas 11. panta 6. punktā Komisijai noteiktās prasības:

1. pārskatīt V pielikuma 3. daļā minētos reģenerācijas mērķus;
2. izskatīt iespēju noteikt atsevišķus mērķus attiecībā uz EEIA, kas jāgatavo atkārtotai izmantošanai;
3. pārskatīt 11. panta 2. punktā minēto reģenerācijas mērķu sasniegšanas aprēķināšanas metodi, lai analizētu, vai ir iespējams noteikt mērķus, pamatojoties uz produktiem un materiāliem, kas rodas reģenerācijas, pārstrādes un sagatavošanas atkārtotai lietošanai procesos ("izvade").

Lai sagatavotu šo ziņojumu, Komisija nolīga neatkarīgus konsultantus, lai tie pārskatītu attiecīgos statistikas datus, literatūru un tehnisko informāciju, un rīkoja apspriešanās ar svarīgākajām ieinteresētajām personām (dalībvalstīm, nozaru asociācijām, ražotāju paplašinātas atbildības (RPA) ievērošanas sistēmu pārstāvjiem, NVO un neatkarīgiem ekspertiem)⁽²⁾.

Šā ziņojuma mērķis ir informēt Eiropas Parlamentu un Padomi par Komisijas izvērtējumu un secinājumiem saistībā ar šiem jautājumiem.

¹ Oficiālais Vēstnesis L 197, 24.7.2012., 38. lpp.

² Study on WEEE recovery targets, preparation for re-use targets and on the method for calculation of the recovery targets ["Pētījums par EEIA reģenerācijas mērķiem, sagatavošanas atkārtotai izmantošanai mērķiem un reģenerācijas mērķu aprēķināšanas metodi"]: http://ec.europa.eu/environment/waste/weee/events_weee_en.htm.

2. EEIA REĢENERĀCIJAS MĒRĶU PĀRSKATĪŠANA

2.1. Mērķis

Elektriskās un elektroniskās iekārtas (EEI), uz kurām attiecas EEIA darbības joma, patlaban klasificē 10 "uz ražojumiem orientētās" kategorijās, kas noteiktas tās I un II pielikumā ⁽³⁾. No 2018. gada 15. augusta EEI tiks klasificētas sešās "uz savākšanu orientētās" kategorijās, kas noteiktas III un IV pielikumā ⁽⁴⁾. Reģenerācijas mērķus, kas saskaņā ar 11. panta 1. punktu ir jāsasniedz ražotājiem, piemēro katrai V pielikumā noteiktajai EEI kategorijai.

Tā kā pārstrādes un reģenerācijas mērķi ir atkarīgi no atsevišķo kategoriju masas un materiālu sastāva, kategoriju sistēmas izmaiņas var ietekmēt jauno kategoriju kopējo masu un materiālu sastāvu. Tādēļ galvenais reģenerācijas mērķu pārskatīšanas iemesls ir izvērtēt, vai EEI kategorijās veiktās izmaiņas būtiski mainīja minēto mērķu vērienīgumu.

2.2. EEIA reģenerācijas mērķu pārskatīšanas izvērtējums

Veicot analīzi, uzmanība tika pievērsta no 2015. gada 15. augusta līdz 2018. gada 14. augustam katrai no 10 kategorijām piemērojamo reģenerācijas mērķu, ko paredz V pielikuma 2. daļa, savstarpējai salīdzināšanai ar reģenerācijas mērķiem, ko piemēro katrai no 6 kategorijām no 2018. gada 15. augusta, kā paredzēts minētā V pielikuma 3. daļā.

Galvenie pētījumā izdarītie secinājumi bija šādi:

- Attiecībā uz lielāko daļu ražojumu pāreja no 10 uz 6 EEI kategorijām nemainīs pārstrādes un reģenerācijas mērķu absolūto vērtību. Ja šādas izmaiņas ir notikušas, tās nav būtiskas. Turklāt nelielais ražojumu skaits, kurus ir skārušas mērķu izmaiņas (piem., profesionālie instrumenti, medicīniskās iekārtas, profesionālās monitoringa un kontroles iekārtas), veido tikai nelielu daļu no kopējās EEIA plūsmas, tādēļ ietekme uz kopējo reģenerācijas un pārstrādes līmeni ir nebūtiska.
- Kategoriju maiņas dēļ par vairāk nekā 7 % palielinājusies pārstrādājamā masa, kas nozīmē, ka no 2018. gada piemērojamie pārstrādes mērķi (saskaņā ar sešām kategorijām) ir vērienīgāki nekā no 2015. līdz 2018. gadam piemērojamie (saskaņā ar 10 kategorijām). Tas ir vēlamais iznākums, jo mērķiem laika gaitā būtu jāprogresē, un 2018. gada mērķu (sešu kategoriju) piemērošana nedaudz palielinās vidiskos un ekonomiskos ieguvumus, jo palielināsies reģenerēto un pārstrādāto materiālu apjoms.
- Iedalījums sešās kategorijās daudz precīzāk atbilst savākšanas un pārstrādes līmenī veiktajām darbībām. Tādējādi tas var arī uzlabot datu ziņošanas konsekvenci un ierobežot administratīvo slogu gan EEIA savākšanas un apstrādes punktiem, gan valsts iestādēm, kas apkopo un pārbauda datu konsekvenci.

2.3. Secinājumi

Balstoties uz veikto izvērtējumu, Komisija secina, ka nav pamata pārskatīt reģenerācijas mērķus saistībā ar V pielikuma 3. daļā minētajām sešām jaunajām kategorijām, jo šo mērķu vērienīgums saglabājas līdzīgs tiem, kas pašlaik noteikti saskaņā ar V pielikuma 2. daļā minētajām 10 EEI kategorijām.

³ Minētās kategorijas ir šādas: 1) liela izmēra māsasaimniecības preces; 2) maza izmēra māsasaimniecības preces; 3) IT un telekomunikāciju iekārtas; 4) patērētāju iekārtas; 5) apgaismes iekārtas; 6) elektriskie un elektronikas instrumenti; 7) rotaļlietas, atpūtas un sporta piederumi; 8) medicīnas ierīces; 9) monitoringa un kontroles instrumenti; 10) automātiskie sadalītāji.

⁴ Minētās kategorijas ir šādas: 1) temperatūras maiņas iekārtas; 2) ekrāni, monitori un iekārtas ar ekrānu, kura virsmas laukums ir lielāks nekā 100 cm²; 3) spuldzes; 4) liela izmēra iekārtas (visi ārējie izmēri pārsniedz 50 cm); 5) maza izmēra iekārtas (neviens ārējais izmērs nepārsniedz 50 cm); 6) mazas IT un telekomunikāciju iekārtas (neviens ārējais izmērs nepārsniedz 50 cm).

3. VĒRTĒJUMS PAR IESPĒJĀM NOTEIKT ATSEVIŠĶUS MĒRĶUS ATTIECĪBĀ UZ EEIA, KAS JĀSAGATAVO ATKĀRTOTAI IZMANTOŠANAI

3.1. Mērķis

Tas, cik lietderīgi būtu noteikt atsevišķus mērķus attiecībā uz sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, tika izvērtēts, apkopojot attiecīgo dalībvalstīs piemēroto praksi, analizējot stimulus un šķēršļus sagatavošanai atkārtotai izmantošanai un, balstoties uz pieejamo informāciju, izvērtējot, vai ir iespējami un praktiski noteikt atsevišķus mērķus attiecībā uz sagatavošanu atkārtotai izmantošanai.

3.2. Vērtējums par iespējām noteikt atsevišķus mērķus attiecībā uz EEIA, kas jāsgatavo atkārtotai izmantošanai

2012. gadā dalībvalstis paziņoja *Eurostat*, ka aptuveni 70 000 tonnu EEIA tiek atkārtoti izmantotas vai sagatavotas atkārtotai izmantošanai ES. Tomēr ziņošana atsevišķi par atkārtotu izmantošanu un sagatavošanu atkārtotai izmantošanai dalībvalstīm ir brīvprātīga, un tikai 15 dalībvalstis 2012. gadā paziņoja saistītos datus, kas redzami zemāk esošajā tabulā.

Tabula: 2012. gadā savākto un atkārtoti izmantoto / atkārtotai izmantošanai sagatavoto EEIA daudzums⁵

Dalībvalsts	Savāktie EEIA (tonnās)	Atkārtoti izmantotie / atkārtotai izmantošanai sagatavotie EEIA (tonnās)	Atkārtotas izmantošanas / sagatavošanas atkārtotai izmantošanai īpatsvars no savāktajiem EEIA
Austrija	77 402	1248	2 %
Beļģija	116 458	4 068	3 %
Bulgārija	38 431	292	1%
Horvātija	16 187	0	0 %
Kipra	2 514	42	2 %
Čehijas Republika	53 685	0	0 %
Dānija	76 200	0	0 %
Igaunija	5 465	0	0 %
Somija	52 972	557	1%
Francija	470 556	9 568	2 %
Vācija	690 711	11 845	2 %
Grieķija	37 235	0	0 %
Ungārija	44 262	0	0 %
Īrija	41 177	360	1%
Itālija	497 378	-	-
Latvija	4 694	37	1%
Lietuva	14 259	0	0 %
Luksemburga	5 010	0	0 %

⁵ Avots: "Study on WEEE recovery targets, preparation for re-use targets and on the method for calculation of the recovery targets" ["Pētījums par EEIA reģenerācijas mērķiem, sagatavošanas atkārtotai izmantošanai mērķiem un reģenerācijas mērķu aprēķināšanas metodi"]: http://ec.europa.eu/environment/waste/weee/events_weee_en.htm . (Datu avots: Eurostat).

Dalībvalsts	Savāktie EEIA (tonnās)	Atkārtoti izmantotie / atkārtotai izmantošanai sagatavotie EEIA (tonnās)	Atkārtotas izmantošanas / sagatavošanas atkārtotai izmantošanai īpatsvars no ,savāktajiem EEIA
Malta	1 506	0	0 %
Nīderlande	123 684	475	0 %
Polija	175 295	791	0 %
Portugāle	43 695	33	0 %
Rumānija	23 083	0	0 %
Slovākija	22 671	0	0 %
Slovēnija	9 430	30	0 %
Spānija	157 994	351	0 %
Zviedrija	168 612	0	0 %
Apvienotā Karaliste	503 611	41 630	8 %
KOPĀ	3 474 177	71 327	2 %

Ņemot vērā, ka daudzas dalībvalstis, kas neziņo atsevišķi par atkārtoti izmantoto / atkārtotai izmantošanai sagatavoto EEIA daudzumu, kā arī to, ka dalībvalstu ziņojumos nebija konkrēti izklāstīts, kādas darbības, uzskatāmas par izmantošanu un kādas — par sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, šī informācija nav pietiekami reprezentatīva. Tomēr šie dati ļauj secināt, ka, izņemot dažas dalībvalstis, atkārtota izmantošana un sagatavošana atkārtotai izmantošanai ES līmenī nav attīstīta. Pētījumā tika konstatēts, ka atkārtoti izmantoto un lietoto ražojumu patēriņa modeļi dalībvalstīs savstarpēji būtiski atšķiras, kas ir ietekmējis nozares attīstību. Tādēļ ir visai grūti novērtēt, kāds potenciāls ir sagatavošanai atkārtotai izmantošanai ES kopumā.

Pētījumā tika analizēts, cik lietderīgi būtu noteikt atsevišķu mērķi attiecībā uz sagatavošanu atkārtotai izmantošanai. No ekonomiskās ietekmes viedokļa sagatavošana atkārtotai izmantošanai varētu dot ekonomikai būtiskus ieņēmumus un ietaupījumus. Sagatavošana atkārtotai izmantošanai ir arī ar pozitīvu sociālo ietekmi, jo pozitīvi tiek ietekmēta darbvietu radīšana un daļai sabiedrības, kurai ir zemi ienākumi, rodas iespēja par zemām cenām iegādāties mājāsaimniecības ierīces. Tas, kā sagatavošana atkārtotai izmantošanai varētu ietekmēt vidi, ir saistīts ar izvairīšanos no jaunu EEI ražošanas un atkritumu rašanās novēršanu. Tomēr ir jāņem vērā enerģijas patēriņš, jo jaunas mājāsaimniecības ierīces parasti ir energoefektīvākas nekā atkārtoti izmantotas vecākas iekārtas.

No otras puses, lai noteiktu atsevišķu mērķi attiecībā uz sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, būtu nepieciešamas labas zināšanas gan par to EEIA daudzumu, ko būtu iespējams sagatavot atkārtotai izmantošanai ES, gan par to, cik ekonomiski lietderīgas būtu loģistikas izmaiņas, lai nodrošinātu, ka faktiski ir iespējams realizēt EEIA atkārtotas izmantošanas potenciālu. Jo īpaši dalībvalstīs, kurās sagatavošana atkārtotai izmantošanai ir vāji attīstīta, būtu nepieciešams veikt izmaiņas savākšanas struktūrā un izveidot procedūras EEIA testēšanai savākšanas laikā un pirms tālāk nodošanas. Būtu nepieciešams arī izstrādāt ziņošanas sistēmu, lai izvairītos no divkārtas uzskaites riska, jo EEIA pirms pārstrādes var tikt vairākkārt savākti un sagatavoti atkārtotai izmantošanai. Ziņošanas sistēmā būtu arī jānošķir atkārtotai izmantošanai sagatavoto EEIA faktiskās plūsmas no iekārtām, kas tiek izmantotas atkārtoti, bet nav atkritumi. Turklāt, ja tiek noteikts atsevišķs mērķis sagatavošanai atkārtotai

izmantošanai, pastāv risks, ka EEI ražotāji nevienlīdzīgi piedalās šī mērķa sasniegšanā, jo pieprasījums pēc lietotiem ražojumiem visās EEI kategorijās nav vienāds un dažos gadījumos tas atšķiras pat dažādu viena veida iekārtu zīmolu vidū. Lai gan nevienlīdzīga ieguldījuma risks pastāv arī kopēja mērķa gadījumā, tomēr tas ļauj elastīgāk kompensēt atšķirīgo pieprasījumu pēc lietotiem ražojumiem dažādās EEI kategorijās.

Pētījuma secinājumos tika apstiprināts, ka atsevišķa mērķa noteikšana attiecībā uz sagatavošanu atkārtotai izmantošanai radīs papildu pienākumus ekonomikas dalībniekiem un dalībvalstīm (piem., attiecībā uz ziņošanu un uzraudzību), kā arī ievērojami palielinās administratīvo slogu. Kopējais sagatavošanas atkārtotai izmantošanai un pārstrādes mērķis, ko piemēro, sākot ar 2015. gadu (V pielikuma 2. un 3. daļa), ļauj dalībvalstīm sasniegt šo mērķi, veicinot gan pārstrādi, gan sagatavošanu atkārtotai izmantošanai. Tomēr ir lielāka iespēja, ka dalībvalstis, kas nosaka valsts mērķus EEIA sagatavošanai atkārtotai izmantošanai, aktīvi veicinās praksi, kas uzlabo sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, tostarp veicinot atkārtotas izmantošanas centru darbinieku piekļuvi EEIA, kā paredz Direktīvas 6. panta 2. punkts, tādējādi sasniedzot pozitīvākus rezultātus attiecībā uz EEIA no ES atkritumu hierarhijas viedokļa.

3.3. Secinājumi

Balstoties uz izvērtējuma galvenajiem konstatējumiem, Komisija secina, ka šajā stadijā nav lietderīgi EEIA direktīvā noteikt atsevišķus mērķus EEIA sagatavošanai atkārtotai izmantošanai. Tomēr Komisija veicinās informācijas apmaiņu starp dalībvalstīm, lai identificētu labo praksi dalībvalstīs, kurās valsts vai reģiona līmenī, vai saskaņā ar ražotāja paplašinātas atbildības shēmām ir noteikti mērķi EEIA sagatavošanai atkārtotai izmantošanai.

4. DIREKTĪVAS 2012/19/ES PAR EEIA 11. PANTA 2. PUNKTĀ NOTEIKTĀS REĢENERĀCIJAS MĒRĶU SASNIEGŠANAS APRĒĶINĀŠANAS METODES PĀRSKATĪŠANA

4.1. Mērķis

EEIA direktīvas 11. panta 2. punktā definētā reģenerācijas mērķu sasniegšanas aprēķināšanas metode paredz to EEIA svaru, kas ienāk iekārtā reģenerēšanai vai pārstrādei / sagatavošanai atkārtotai izmantošanai (uz ievadi balstīta pieeja), dalīt ar visu konkrētajā kategorijā dalīti savāktu EEIA svaru, izsakot to kā procentuālo daļu.

Pārskatot šo aprēķināšanas metodi, tika izvērtēts, vai ir praktiski iespējami un lietderīgi noteikt mērķus, balstoties uz ražojumiem un materiāliem, kuri iegūti reģenerācijas, pārstrādes un sagatavošanas atkārtotai izmantošanai procesos (uz izvadi balstīta pieeja).

4.2. Reģenerācijas mērķu sasniegšanas aprēķināšanas metodes pārskatīšanas izvērtējums

Pētījumā vispirms tika analizēti ar izvadi saistītie dati, kas bija pieejami dalībvalstu līmenī no dažādiem informācijas avotiem ⁽⁶⁾, ieskaitot apspriešanos ar ieinteresētām personām. Tajā tika secināts, ka dalībvalstu līmenī gandrīz nav datu par produktiem un materiāliem, kas rodas reģenerācijas, pārstrādes un sagatavošanas atkārtotai lietošanai procesos (“izvade”) (“ar izvadi saistītās frakcijas” jeb “materiālu frakcijas”) un pastāv tikai ierobežota datu bāze, jo

⁶ EUROSTAT dati, Dalībvalstu īstenošanas ziņojumi par Atkritumu pamatdirektīvu 2008/98/EK un EEIA direktīvu, apspriešanās ar valstu iestādēm.

īpaši, ja ražotāja paplašinātas atbildības shēmas izmanto tādas ziņošanas rīkus, kas izstrādāti saskaņā ar konkrētām tehniskajām specifikācijām ⁽⁷⁾.

Balstoties uz minēto, tika secināts, ka visdaudzsološākā pieeja, kā ievākt ar izvadi saistītus datus, paredz, ka dalībvalstīm vēl stingrāk jāpiemēro EEIA direktīvas 11. panta 4. punkta prasības, lai nodrošinātu, ka ražotāji vai trešās personas, kuras rīkojas to vārdā, uzskaita arī ar izvadi saistītus datus, un jāveicina instrumentu izmantošana šo ierakstu saskaņošanai.

Attiecībā uz ieguvumu videi, ko radītu uz izvadi balstītu reģenerācijas mērķu ieviešana, pētījumā tika uzsvērts, ka šādi varētu tikt stimulēta pārstrādes efektivitātes celšana tehnisku uzlabojumu veidā. Tomēr, ņemot vērā, ka vērtīgi materiāli, kas EEIA sastopami ievērojamā apjomā, to ekonomiskās vērtības dēļ jau gandrīz pilnībā tiek pārstrādāti, kopējie uz izvadi balstītie mērķi faktiski pārstrādes praksi varētu ietekmēt tikai nedaudz. Pētījumā arī tika secināts, ka uz izvadi vērsti (vai uz materiāliem vērsti) mērķi būtiski neietekmēs EEIA attīrīšanas uzraudzību, jo tā parasti notiek agrīnā pārstrādes procesa stadijā kā pirmsapstrādes darbība. Tādēļ no vides viedokļa priekšroka jādod dalītas apstrādes (ieskaitot attīrīšanu) piemērošanai dalībvalstīs, kā to jau paredz EEIA direktīvas 8. pants un VII pielikums. Stingrai EEIA savākšanas mērķu īstenošanai, piemērošanai un uzraudzībai ir liela ietekme uz faktisko pārstrādi un reģenerāciju, jo ir pierādīts, ka EEIA, kuri nonāk savākšanas shēmās, parasti attiecībā pret to svaru tiek reģenerēti/pārstrādāti augstā līmenī.

Rīcības plānā pārejai uz aprites ekonomiku Komisija apņēmas veicināt materiālu ziņā efektīvu EEIA, bateriju atkritumu un citu attiecīgu nolietotu kompleksu produktu pārstrādes Eiropas standartu attīstību, lai palielinātu kritiski svarīgo izejvielu reģenerāciju. Tas tiek uzskatīts par pragmatiskāku pieeju nevis saistošu uz izvadi vērstu pārstrādes mērķu noteikšanu.

4.3. Secinājumi

Balstoties uz veikto izvērtēšanu, Komisija secina, ka nav pamatota iemesla aizstāt uz ievadi balstīto reģenerācijas mērķu sasniegšanas aprēķina metodi, un tās vietā noteikt mērķus, kuri izriet no reģenerācijas, pārstrādes un sagatavošanas atkārtotai izmantošanai procesos iegūtajiem ražojumiem un materiāliem (uz izvadi balstīta pieeja).

⁷ WEEELABEX tehniskās specifikācijas dokuments un Eiropas standarts EN 50625-1 par EEIA savākšanas, loģistikas un pārstrādes prasībām, 1. daļa, un TS 50625-3-1 -- 3-1. daļa.